



November 2019

SNS ANALYS

nr60

Lärdomar om den svenska arvsskatten

DEN SVENSKA ARVSSKATTEN avskaffades 2004. Många uppfattade skatten som illegitim och den inbringade förhållandevis små intäkter. Samtidigt är beskattning av arv fortfarande vanligt internationellt och Sverige är i dag ett av få länder inom EU-15 som inte har en arvsskatt. Den här studien undersöker vilka lärdomar vi kan dra från den svenska arvsskatten, som den såg ut före avskaffandet 2004. Den besvarar frågor om i vilken utsträckning arv underrapporterades för att undvika beskattning, hur statens intäkter påverkades och bland vilka grupper beteendet var mest omfattande. I studien förs också en principiell diskussion om fördelar och nackdelar med en arvsbeskattning.



FÖRFATTARE

Sebastian Escobar-Jansson är forskare i nationalekonomi vid Ludwig-Maximilians-Universität München och affilierad med Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

E-post: Sebastian.Escobar@econ.lmu.de

UNDERRAPPORTERING AV ARV VAR VANLIGT, om än inte helt jämnt fördelat i befolkningen; arv av alla storlekar underrapporterades, men de stora arven underrapporterades mer. I likhet med i andra länder inbringade skatten i Sverige förhållandevis små intäkter: aldrig mer än cirka 3 miljarder kronor, ungefär 0,1 procent av BNP.

DEN SVENSKA ARVSSKATTEN HADE LÅGA GRUNDAVDRAG. Utformningen av skatten medförde att små procentuella förändringar i rapporterat arv resulterade i stora procentuella förändringar i betalad skatt. Underrapporteringen av storleken på de mottagna arven hade betydande effekter på statens intäkter från skatten.

DET FINNS FLERA OFTA ANFÖRDA ARGUMENT MOT BESKATTNING AV ARV såsom eventuellt negativa effekter på sparande, arbetsutbud, och på människors drivkrafter för företagande och entreprenörskap samt svårigheter i samband med generationsskiften. Det krävs mer empirisk forskning för att svara på hur stora effekterna är på arbete och sparande, och i förlängningen de samlade offentliga finanserna.



SNS ANALYS En stor del av den forskning som bedrivs är vid sin publicering anpassad för vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna är ofta teoretiska och inomvetenskapligt specialiserade. Det finns emellertid mycket forskning, framför allt empirisk och policyrelevant sådan, som är intressant för en bredare krets. Målet med SNS Analys är att göra denna forskning tillgänglig för beslutsfattare i politik, näringsliv och offentlig förvaltning och bidra till att forskningen når ut i medierna. Finansiellt bidrag har erhållits från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse. Författarna svarar helt och hållet för analys, slutsatser och förslag.



120 år av arvsbeskattning i Sverige avslutades 2004.

Arvsskatten var progressiv med grundavdrag.

Den svenska arvsskatten avskaffades 2004, men som idé är den långt ifrån död. Till och från höjs röster för att den ska återinföras. På senare tid har intresset ökat, till exempel föreslog författarna till SNS Konjunkturrådsrapport 2018 att möjligheterna till en svensk arvsskatt skulle utredas.¹

Det finns flera argument för en arvsskatt. Till exempel kan de intäkter den genererar innebära att andra skatter, som de på arbete, kan sänkas. Skatten kan också användas för att minska ojämlikhet och ge människor mer likvärdiga livsmöjligheter, oavsett bakgrund och föräldrars förmögenhet. Men det finns även argument mot skatten, till exempel kan den försvåra generationsskiften i företag och leda till att kapital flyttas utomlands. I Sverige var den också impopulär och fusket med skatten ansågs vara omfattande.

Fusk är särskilt problematiskt då de positiva effekterna av skatten är beroende av statens förmåga att driva in den. Om de som ger och tar emot arv framgångsrikt undviker skatten så minskar statens intäkter, och om rika givare och arvtagare dessutom kan undvika skatten mer än andra, begränsas statens förmåga att bekämpa ojämlikhet.

I den här studien undersöker jag vilka lärdomar som kan dras från den svenska arvsskatten med avseende på fusk. Jag besvarar frågor om i vilken utsträckning arv undanhölls från beskattning, hur statens intäkter påverkades av detta och vilka grupper som lyckades undvika arvsskatten i störst omfattning.² Fokus ligger på ett specifikt sätt att undvika skatten: underrapportering av arvsbelopp, vilket innebär att tillgångar som ärvt inte redovisas eller redovisas till ett värde som är lägre än det riktiga. Andra sätt att undvika skatten, till exempel skatteplanering genom att flytta en förmögenhet utomlands, omfattas inte av studien. Den totala skatt som undveks var därför troligen större än vad jag presenterar här. Men resultaten ger oss ändå en uppfattning om omfattningen och vad den betyder för skattens funktion och förutsättningar.

1. Waldenström, Bastani och Hansson (2018).

2. Studien är en sammanfattning av Escobar (2017).

Arvsskatt i Sverige

Den svenska skatten på arv avskaffades i två steg 2004. Först avskaffades skatten på arv mellan makar den 1 januari, och sedan skatten på alla arv den 17 december. Därmed avslutades en nästan 120 år lång period av arvsbeskattning i Sverige.

Den svenska arvsskatten baserades på arvslotternas storlek. Med andra ord beskattades det belopp som varje enskild arvtagare fick. Det är den vanligast förekommande formen av arvsbeskattning internationellt. Den skiljer sig emellertid från exempelvis den amerikanska skatten där kvarlåtenskapens storlek (alltså summan av arvslotterna från den avlidne) bestämmer skattebetalningarna.

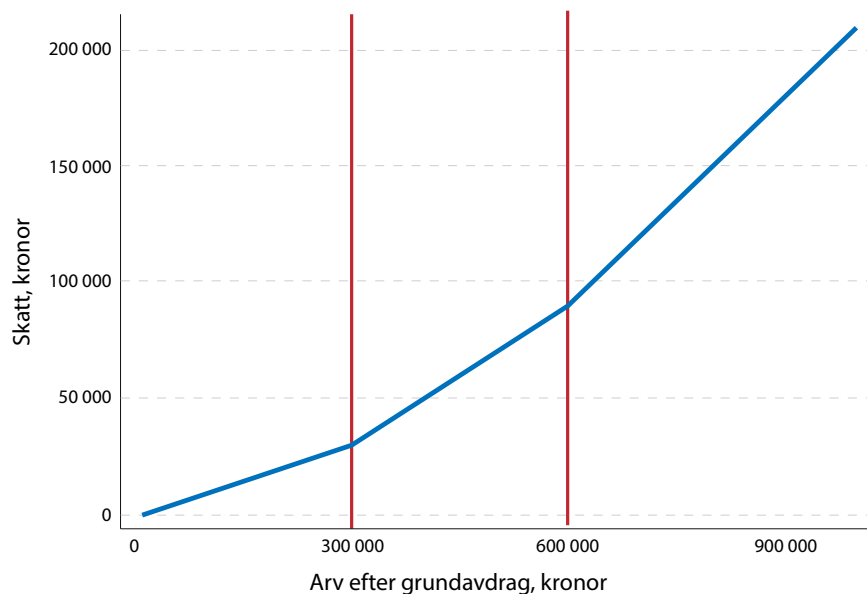
Skatten var progressiv. Arvsbelopp mellan 0 och 300 000 kronor beskattades med 10 procent, mellan 300 000 och 600 000 kronor med 20 procent och belopp över 600 000 kronor med 30 procent. Innan skatten räknades ut tilläts arvtagaren göra ett grundavdrag, vilket gjorde att små arv inte beskattades. Grundavdragets storlek berodde på släktskapet mellan arvtagarna och den avlidne: avdraget för makar var 280 000 kronor, för barn 70 000 kronor och för andra arvtagare 21 000 kronor. Figur 1 visar hur stora skattebetalningarna var för olika arvsbelopp (efter avdrag).

När skatten räknades ut användes ibland, men inte alltid, marknadsvärdet på den avlidnes tillgångar. Skattebetalningarna berodde därför inte bara på skattesatsen utan också på vilken typ av tillgångar som ärvdes. Som exempel kan nämnas att kontanter beskattades till det fulla värdet, aktier på Stockholmsbörsens A-lista till 80 procent av marknadsvärdet, medan andra aktier beskattades till 30 procent av marknadsvärdet.

Möjligheterna att undvika arvsskatten

Under tiden före arvsskattens avskaffande kunde den som planerade att ge arv och arvtagarna på flera sätt agera för att minska skattebetalningarna. Lite förenklat kan de olika sätten delas in i två grupper: 1) De som minskar skatten genom att ändra kvarlåtenskapens fördel-

Figur 1. Skatteskala.



Anm.: Vertikala linjer markerar brytpunkter.

ning (de enskilda arvets storlek och antal).

2) De som minskar skatten genom att minska kvarlåtenskapens värde.

Metoderna i den första gruppen innebär att skatten minskas genom att fler personer får arva den avlidne. Genom att fler personer ärver, blir varje arvslott mindre och kan på så sätt beskattas till en lägre skattesats, eller inte alls ifall arven på detta sätt blir mindre än grundavdraget. En uppdelning av kvarlåtenskapen i fler lotter kunde åstadkommas genom att den som avlidit skrivit ett testamente och där omnämnt de nya arvtagarna. En nackdel med denna metod var att den minskade skattebetalningen också innebar att de ursprungliga arvtagarna, oftast den avlidnes barn eller make/maka, fick mindre arv.

Om den avlidne inte hade upprättat något testamente kunde kvarlåtenskapen ändå delas i fler lotter genom så kallade arvsavståenden. Ett arvsavstående innebär att en arvtagare avstår från sitt arv till förmån för den som skulle ärvt i arvtagarens ställe om han eller hon redan varit död, oftast hans eller hennes barn. Den förmögenhet som togs emot genom arvsavstående beskattades sedan på samma sätt som om den hade tagits emot direkt från den avlidne, vilket innebar att uppdelningen ur skattehänseende blev likvärdig den som kunde åstadkommas

genom testamente där barnbarn angivits som arvtagare.³

Metoderna i den andra gruppen syftar till att minska det skattemässiga värdet av kvarlåtenskapen, och därmed värdet på de enskilda arvslotterna. Det kunde göras på laglig väg genom att den avlidne före sin bortgång sett till att äga tillgångar med ett lågt skattemässigt värde. Som tidigare nämnts beskattades till exempel aktier olika beroende på vilken lista de handlades på. Skatten kunde därför bland annat minskas genom försäljning av aktier på A-listan och köp av aktier på andra listor. Det finns i utländska studier stöd för att metoden förekommit i andra länder, men i Sverige tycks den ha varit av begränsad betydelse.⁴

På olaglig väg kunde det skattemässiga värdet minskas genom att vissa tillgångar inte rapporterades, alternativt rapporterades till ett lågt värde. Denna metod är också huvudfokus i denna rapport. Metoden innebar risker eftersom den bestraffades vid upptäckt. Olika tillgångar var dock olika lätta att underrapportera. Tillgångar på bankkonton skulle styrkas genom utdrag med kontosaldo på dödsdagen, vilket bör ha gjort eventuell underrapportering lätt

3. För mer om arvsavståenden, se Escobar, Ohlsson och Selin (2019).

4. Se Erixson och Escobar (2018).

Möjligt att undvika skatten genom att låta fler få arva eller genom att minska det skattemässiga värdet av tillgångarna.

På olaglig väg kunde det skattemässiga värdet minskas genom att vissa tillgångar inte rapporterades, alternativt rapporterades till för lågt värde.



att upptäcka. Oriktiga uppgifter om den avlidnes bohag bör däremot ha varit svårare att upptäcka, då värdet på sådana tillgångar ofta är svårare att bestämma. Här kan därför en gråzon uppstå, där det kan vara svårt att skilja en olaglig underrapportering, med andra ord skattefusk, från en låg men kanske rimlig värdering.

Ytterligare en metod att undvika arvsskatt var att emigrera till exempelvis Schweiz eller Storbritannien. Dessa länder hade dubbelbeskattningsavtal med Sverige som innebar att arvtagare bosatta där inte omfattades av den svenska arvsskatten.

Internationell utblick

Internationellt är beskattning av arv förhållandevis vanligt. En genomgång från IFO-institutet i München visar att alla EU-15-länder utom Sverige, Portugal och Österrike har arvsskatter. Vidare beskattar USA arv genom en kvarlåtenskapsskatt, Schweiz har arvsskatt i vissa kantoner, medan Norge däremot saknar arvsbeskattning.⁵ Av de uppräknade länderna som saknar en arvsskatt har samtliga avskaffat den under 2000-talet. Det ska dock påpekas att även om Portugal och Österrike formellt avskaffat arvsskatten så beskattar de fortfarande arven då via inkomstskatten.

Det finns både likheter och skillnader mellan den svenska arvsskatten och befintliga arvs-skatter i andra länder. I likhet med i andra länder inbringade skatten i Sverige förhållandevis små intäkter: aldrig mer än cirka 3 miljarder kronor, ungefär 0,1 procent av BNP och 0,5 procent av de årliga arvsflödena.⁶ Som jämförelse var intäkterna från kvarlåtenskapsskatten i USA 2016 cirka 25 miljarder dollar, 0,2 procent av BNP, och intäkterna i Storbritannien, under samma år, cirka 4,8 miljarder pund, 0,2 procent av BNP.⁷

Däremot skiljde sig den svenska arvsskatten från den i andra länder till sin struktur, framför allt med avseende på skatteskalen. Den svenska skatten hade, som nämnts, förhållandevis låga grundavdrag, även för arv mellan

makar och till barn. I andra länder är motsvarande grundavdrag generellt sett högre. Till exempel undantas i Tyskland arv till barn från beskattning om de är lägre än 400 000 euro, och i Frankrike 100 000 euro. Arv mellan makar undantas i Italien om de är lägre än 1 000 000 euro.⁸

Argument för arvsskatt

För att förstå arvsskatten och utvärdera dess funktion är det viktigt att känna till argumenten för en sådan skatt. En del av dessa är ideologiska och bygger på liberala idéer och meritokratiska utgångspunkter, som att människor ska belönas för sitt arbete och sina förmågor, ej för ärvda förutsättningar som exempelvis förmögenheter. Andra argument fokuserar mer på skattesystemet i stort och hur det utformas för att generera intäkter till staten med så små negativa konsekvenser som möjligt för medborgarna och samhällsekonomin.

Ett argument för arvsskatten är dess möjliga bidrag till statens intäkter. De årliga arvsflödena uppskattas till cirka 370 miljarder kronor,⁹ vilket gör dem till en potentiellt attraktiv skattebas. Samtidigt, och som tidigare nämnts, motsvarade intäkterna från skatten i Sverige mindre än en procent av dessa flöden. Intäkternas storlek är emellertid inte det viktigaste i sammanhanget, intäkternas storlek i relation till skattens eventuella negativa konsekvenser är av större betydelse. Om de negativa effekterna per intjänad skattekrone är mindre för arvsskatten än för andra skatter, talar det för en beskattning av arv. Genom att införa arvs-skatt skulle det till exempel kunna vara möjligt att minska skatten på arbete.¹⁰ Detta skulle vara positivt i den mån vinsten av att människor arbetar mer genom en lägre inkomstskatt är större än de negativa effekterna av arvsskatten.

Arvsskatten kan dock i sig själv påverka arbetsutbudet, både för den som ger och den som tar emot arv. Forskning har visat att personer som får arv tenderar att arbeta mindre än

Arvsskatt finns i de flesta EU-15-länder.

Arvsskatt kan bidra till statens intäkter, men inbringade aldrig mer än cirka 3 miljarder kronor.

5. Drometer m.fl. (2018).

6. Henrekson och Waldenström (2016).

7. OECD (2018), s. 152–154.

8. Drometer m.fl. (2018).

9. Ohlsson, Roine och Waldenström (2019).

10. Se till exempel Waldenström, Bastani och Hansson (2018).

andra.¹¹ Arvsskatten skulle då kunna ha motsatt effekt och öka arvtagarnas arbetsutbud.

Hur arbetsutbudet hos den som lämnar arv påverkas är däremot inte självklart. Utifrån ett teoretiskt perspektiv beror det på motivet för att ge arv. Ges arv av misstag, som ett resultat av att personen sparat för framtiden men dött tidigare än förväntat, bör en arvsskatt ha små effekter på hans eller hennes beteende. När en person däremot lämnar arv för att han eller hon bryr sig om sina arvingar kan skatten påverka viljan att arbeta, vilket är ett argument mot skatten. Skatten innebär att det blir dyrare att lämna ett arv, jämfört med att själv konsumera förmögenheten, och personen väljer då kanske att arbeta eller spara mindre, eller att flytta sitt sparande och utföra sina arbetsinsatser utomlands. Det innebär sedan både minskade offentliga intäkter från arvsskatten, då arven blir mindre, men också från andra skatter, bland annat på arbete. Det kan även få andra effekter för samhällsekonomin om människor inte sparar lika mycket, alternativt flyttar till ett annat land, och det därmed finns mindre tillgängligt kapital. Det saknas emellertid modern empirisk forskning som kan svara på hur stora effekterna på arbete och sparande är.

Ett annat argument för arvsskatten är att den kan minska den ekonomiska ojämlikheten och betydelsen av ärvd förmögenhet för de egna livsvillkoren. Det ärvda kapitalet i Sverige är betydande. Uppskattningar visar att ungefär 40 procent av svenska förmögenheter är ärvda¹² och rika personer ärver generellt sett mer än andra.¹³ Genom arv riskerar därför ojämlikhet i en generation att fortsätta i nästa generation. En arvsskatt skulle kunna motverka det genom att omfördela delar av de förmögenheter som ärvs.

Att detta skulle leda till minskad ekonomisk ojämlikhet kan tyckas självklart. Samtidigt har forskning visat att även om rika personer ärver större absoluta belopp än de med mindre förmögenheter, ärver de med mindre förmögenheter mer relativt den förmögenhet de redan

har.¹⁴ Resultatet av detta är att arven minskar den relativa ojämlikheten, men att arvsskatten, så som den var utformad i Sverige, i stället kan leda till ökad ojämlikhet. En viktig förklaring till detta resultat är att även relativt små arv beskattades i Sverige. Med andra ord är skattens utformning viktig för hur den påverkar ojämlikhet.

Argument mot arvsskatt

Det finns flera ofta anförda argument mot beskattning av arv. Utöver de som redan nämnts – eventuellt negativa effekter på sparande och arbetsutbud samt omfördelningseffekten av den speciella utformningen i Sverige med låga grundavdrag – finns också mer praktiska problem. Dessa diskuterades utförligt i SOU 2004:66, och framfördes där som argument för att förändra arvsskatten under tidigt 2000-tal.

Ett ofta anført argument mot arvsskatt är dess påverkan på företag i samband med generationsskiften. Argumentet bygger på att det vid generationsskiften kan uppstå likviditetsproblem då arvsskatten ska betalas. Arvtagarna saknar med andra ord kontanter eller andra lättillgängliga tillgångar som kan användas för skattebetalningen och kan därför behöva sälja hela eller delar av företaget för att betala skatten. Detta är ett ännu större problem om företagstillgångarna utgör en stor andel av det som ärvs och det på så sätt finns få andra tillgångar att använda för skattebetalningen. Om kapital måste tas ut från företaget kan det också omfattas av skatt på utdelning eller tjänst, beroende på om företaget drivs som aktiebolag eller enskild firma.¹⁵ För att ta hänsyn till detta värderades exempelvis tillgångar i fåmansbolag annorlunda än andra tillgångar. I stället för att värderas till en andel av sitt marknadsvärde (som aktier handlade på till exempel Stockholmsbörsens A-lista), värderades de till 30 procent av sitt substansvärde, det vill säga till 30 procent av det bokförda värdet av sina tillgångar minus skulder.

En arvsskatt kan påverka viljan att arbeta och spara, men forskning saknas på hur stora effekterna är.

En arvsskatt kan försvåra generationsskiften i företag.

11. Elinder, Erixson och Ohlsson (2012).

12. Ohlsson, Roine och Waldenström (2019).

13. Se Elinder, Erixson och Waldenström (2018). Även Boserup, Kopczuk och Kreiner (2016) finner liknande resultat i Danmark.

14. Elinder, Erixson och Waldenström (2018).

15. Och vad som är resultatet av 3:12-reglerna i det aktuella fallet.



Bristen på legitimitet pekas ut som en viktig anledning till att arvsskatten avskaffades.

Principiellt är det däremot inte helt klart att företagstillgångar av denna typ ska beskattas annorlunda än andra. Samma typ av likviditetsproblem som just beskrivits kan uppstå vid arv av börsnoterade aktier eller fastigheter, som också kan behöva säljas när skatten ska betalas. Samtidigt saknar inte argumentet grund. Möjligheten att lämna över företaget till sina barn kan vara en viktig drivkraft när en entreprenör startar, driver och utvecklar sitt företag. Om arvsskatten skapar en situation där det är svårt att lämna över företaget till barnen, kan det innebära att uppfinningar och investeringar som är viktiga för den ekonomiska utvecklingen i företaget aldrig genomförs.

Ett relaterat problem gäller de incitament som arvsskatten skapar för att flytta tillgångar utomlands. Eftersom skatten försvårar generationsskiftet kan framgångsrika entreprenörer lämna landet med sitt kapital. Det skulle i så fall inte enbart innebära minskade intäkter från arvsskatten, utan också minskade skatteintäkter från de inkomster som genereras av företagarnas investeringar: bolagsskatt, kapitalskatter och inkomstskatter från de personer som anställts i företaget. Det finns flera exempel på svenska företagare som under arvsskattens epok flyttade till exempelvis Schweiz och Storbritannien, länder där skatten kunde undvikas via olika dubbelbeskattningsavtal.¹⁶ Argument av denna typ har troligtvis inte tappat i betydelse i dagens globala ekonomi.

Ett annat argument mot arvsskatten är att dess utformning ofta skapar möjligheter för planering. Som tidigare nämnts gjorde till exempel värderingsreglerna av olika tillgångar skatteplanering möjlig. Aktier värderades olika beroende på vilken lista de handlades på, och skatten kunde därför minskas genom försäljning av aktier på A-listan och köp av aktier på andra listor. Eftersom många aktier värderades lägre än kontanter eller banktillgodohavanden, var det dessutom skattemässigt gynnsamt att avvakta med försäljningar av aktier till efter arvsskiftet. Sådana former av planering kan i sin tur få negativa konsekvenser eftersom köp eller försäljningar av aktier baseras på skattemässiga hänsyn snarare än förväntad avkastning.

En arvsskatt kan leda till att köp och försäljning av exempelvis aktier baseras på skattemässiga hänsyn snarare än förväntad avkastning.

I viss mån kan dessa sidor av skatten undvikas genom mer enhetlig värdering av tillgångar, men de blir ofrånkomliga om man vill minska effekten av skatten för enskilda grupper, till exempel för tidigare nämnda familjeföretag som genomgår generationsskiftet.

Arvsskattens låga legitimitet och popularitet i befolkningen är också ett ofta anfört argument mot skatten, och forskning har pekat ut bristen på legitimitet som en viktig anledning till att den avskaffades.¹⁷ I viss mån påverkades legitimiteten av de ovan beskrivna möjligheterna till planering. Det ansågs till exempel orättvist att arvingar som tog emot relativt små arv fick betala arvsskatt medan de som tog emot stora arv kunde undvika skatten genom att till exempel utnyttja dubbelbeskattningsavtalen – en metod som knappast var ett realistiskt alternativ för dem som tog emot mindre arv.

Problemen med skattens legitimitet och popularitet är emellertid inte bara historiska. I SNS Konjunkturrådsrapport från 2018 genomförde författarna en undersökning där de frågade 12 000 personer om deras inställning till arvsskatten.¹⁸ De tillfrågade fick svara hur de förhöll sig till olika påståenden, och kunde svara att de instämde helt, i stort sett, delvis eller inte alls med påståendet. Vid påståendet att en arvsskatt av 2003 års modell bör införas svarade 65 procent att de inte instämde. Då påståendet justeras något till att enbart gälla ett införande av arvsskatt på stora arv, sjönk siffran något, men cirka 49 procent svarade fortfarande att de inte instämde (23 procent instämde helt eller i stort sett).

Att mäta underrapportering

Eftersom underrapportering av tillgångar är olagligt är det naturligtvis svårt att observera. För att mäta underrapportering använder jag därför den rapporterade kvarlåtenskapen för personer som avled före och efter att skatten på arv mellan makar avskaffades. Jag fokuserar på kvarlåtenskaper då de utgör summan av alla arv en avliden lämnar och därmed avspeg-

17. Henrekson och Waldenström (2016).

18. Svarsfrekvensen var 48,5 procent (Waldenström, Bastani och Hansson, 2018).

16. Henrekson och Waldenström (2016).

lar den totala underrapporteringen av dessa. Efter att skatten avskaffats den 1 januari 2004 fanns det få skäl att underrapportera.¹⁹ Man kan därför förvänta sig att den kvarlåtenskap som då rapporterades speglar arvets egentliga värde. Kvarlåtenskaperna hos dem som avled efter skattens borttagande jämförs sedan med kvarlåtenskaperna hos dem som avled före borttagandet, alltså de som omfattades av arvsskatten. Skillnaden i storlek mellan dessa grupper av kvarlåtenskaper fångar på så sätt underrapporteringen av arv.

För att jämförelsen inte ska påverkas av andra skillnader mellan grupperna, fokuserar jag på arv från personer som dog nära arvsskattens borttagande. Genom att fokusera på den gruppen kan det antas vara slumpmässigt huruvida en person avlider precis före eller precis efter att skatten avskaffats. Det bör därför finnas få skillnader mellan individerna, bortsett från att några omfattades av arvsskatt och andra inte gjorde det. I synnerhet borde det egentliga värdet av deras arv och kvarlåtenskaper ha varit samma i genomsnitt. Kvarlåtenskapen hos dem som dog efter skattens borttagande används på så sätt som ett kontrafaktiskt utfall; ett mått på vad den genomsnittliga kvarlåtenskapen hos dem som avled före borttagandet hade varit om de inte hade behövt betala skatt.²⁰

Det ska påpekas att metoden endast fångar underrapportering. Det beror på att osäkerhet kring exakt när en person kommer att avlida gör att eventuell planering som utfördes före dödsfallet – till exempel att lägga till arvtagare genom testamente eller att i förväg föra ut pengarna ur landet – bör vara lika vanligt bland dem som dör före och efter skattens borttagande. Underrapportering, å andra sidan, genomförs efter att en person avlidit, när man också vet om arvsskatten avskaffats eller ej. Eftersom kvarlåtenskapens storlek jämförs innebär metoden också att planering som syftar till att ändra för-

delningen mellan arvingar, som tidigare nämnas arvsavståenden, inte heller fångas.

De data som används för studien kommer från SCB och består av de bouppteckningar som rapporterades in under 2003 och 2004. Bouppteckningarna användes av Skatteverket som underlag för att beräkna arvsskatten.²¹

Hur mycket underrapporterades arven?

I figur 2 visas genomsnittliga rapporterade kvarlåtenskaper före och efter arvsskattens borttagande (den vertikala linjen i figuren anger datum för borttagandet). Varje punkt i figuren motsvarar den genomsnittliga rapporterade kvarlåtenskapen för personer som avled under en tvåveckorsperiod. Den genomsnittliga kvarlåtenskapen var före avskaffandet 570 000 kronor och efter 700 000 kronor. Beloppen kan förefalla små, men då bör man komma ihåg att de avspeglar det skattemässiga värdet av den avlidnes tillgångar och inte det marknadsmässiga. En skattning av skillnaden i rapporterad kvarlåtenskap mellan individer som dör precis före och efter avskaffandet finner att de rapporterade arven var 17 procent mindre på grund av underrapportering.

Vad innebar underrapporteringen för statens intäkter?

En naturlig följdfråga är vad underrapporteringen fick för effekter på statens intäkter från arvsskatten. Effekten avgörs av vilken skattesats de som underrapporterade skulle ha betalat om de inte hade underrapporterat. Eftersom den svenska arvsskatten var progressiv berodde detta i sin tur på arvets storlek. För att bestämma skattebetalningen räknar jag därför ut vilken skatt de som avled före avskaffandet betalade och vilken skatt de som avled efter avskaffandet skulle ha betalat om skatten fortfarande funnits kvar. Då skatten inte berodde på kvarlåtenskapen utan på storleken av varje arv måste man ta hänsyn till hur kvarlåtenskapen fördelades. Det gör jag genom att använ-

Jämförelse av kvarlåtenskaper hos dem som avled efter borttagandet med dem som avled före borttagandet för att få fram underrapportering av arv.

Efter avskaffandet rapporterades 17 procent mindre arv.

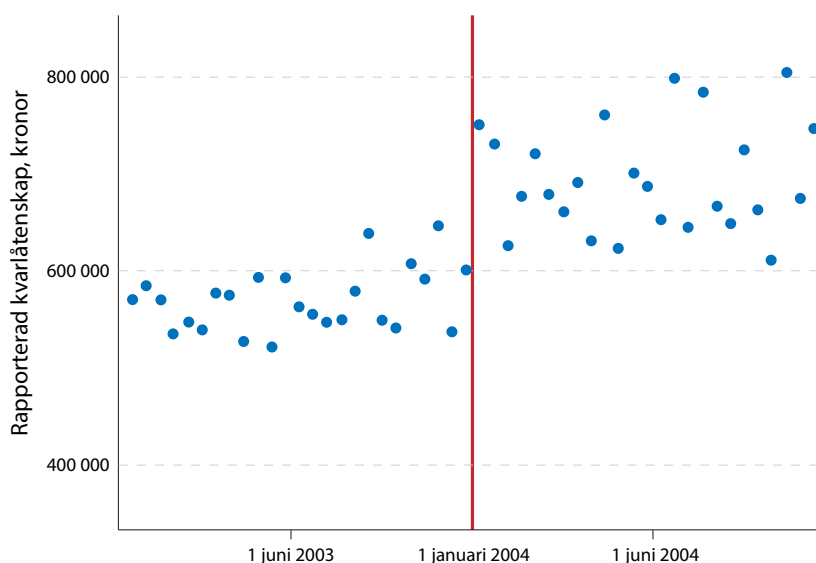
19. Avskaffandet av skatten mellan makar används eftersom datakvaliteten är bättre då än vid det fulla avskaffandet den 17 december 2004.

20. Metoden som används kallas regressionsdiskontinuitetsanalys. I Escobar (2017) genomförs ett flertal tester som stödjer antagandet om att det enda som, i genomsnitt, skiljer dessa grupper åt är skatten och incitamenten för underrapportering.

21. För mer information om data, se Elinder m.fl. (2014).



Figur 2. Genomsnittlig rapporterad kvarlåtenskap före och efter arvsskattens avskaffande.



Anm.: Vertikal linje markerar datumet för skattens avskaffande.
Källa: Egna beräkningar.

da informationen i bouppteckningarna. Sedan jämför jag dessa skattebetalningar för kvarlåtenskaper till personer som avled precis före och efter skattens borttagande, på samma sätt som jag mätt underrapporteringen. Eftersom statens intäkter är en spegelbild av inbetalningarna är den relativa förändringen i skattebetalningar densamma som förändringen i skatteintäkter. Även här bör nämnas att metoden endast fångar effekten av underrapportering och att uträkningarna inte tar hänsyn till andra sätt att undvika skatten, som att kapital flyttats utomlands eller arvet fördelas mellan fler arvingar.

Av figur 3 framgår de genomsnittliga skattebetalningarna före och efter arvsskattens borttagande. Varje punkt i figuren motsvarar den genomsnittliga skattebetalningen under en tvåveckorsperiod. Skattningar av skillnaden visar att den genomsnittliga skattebetalningen före avskaffandet skulle ha varit mellan 30 och 70 procent större om inte arven hade underrapporterats. Underrapporteringens stora effekt på skatteintäkterna kan tolkas som att många personer underrapporterar på ett sådant sätt att de når en lägre skattesats eller rapporterar in arv som är precis under grundavdraget. På så sätt

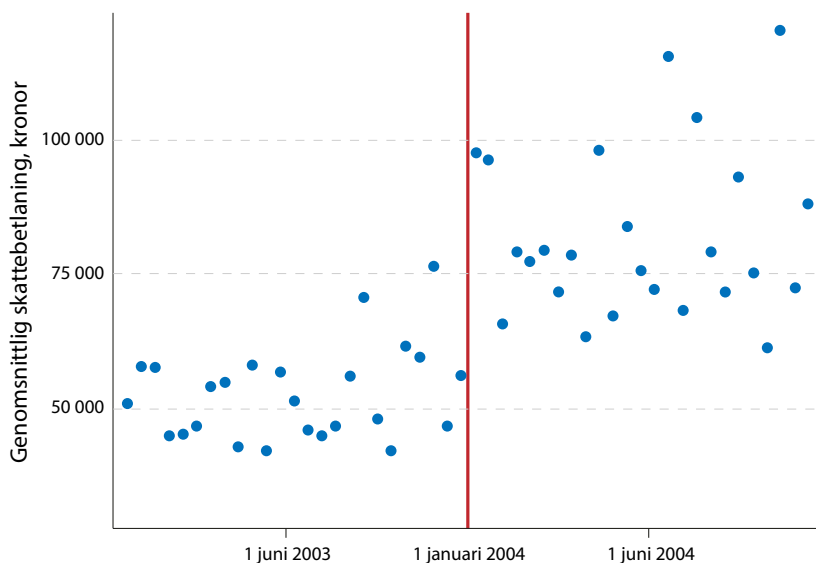
Genomsnittlig skattebetalning skulle ha varit 30–70 procent större om inte arven hade underrapporterats.

blir små procentuella förändringar i rapporterat arv till stora procentuella förändringar i betalad skatt.

Vem underrapporterade?

Skattens omfördelande egenskaper beror delvis på dess utformning, men också på vilka arvtagare som underrapporterar. Om stora arv underrapporteras mer än andra motverkas skattens förmåga till omfördelning. Jag undersöker därför vilka skillnader det finns i rapportering mellan stora och små arv. För att göra det jämför jag storleksfördelningen av kvarlåtenskaper under året före och efter skattens avskaffande genom att för båda åren rangordna alla kvarlåtenskaper och dela in dem i deciler (grupper om 10 procent), samt även skilja ut den största procenten och den största promillen av alla kvarlåtenskaper. Även här fokuserar jag på kvarlåtenskaper, då deras storlek avspeglar summan av underrapportering med avseende på alla arv en person lämnar. Sedan jämför jag den genomsnittliga kvarlåtenskapen i varje decil under 2003, med den genomsnittliga kvarlåtenskapen i motsvarande decil under 2004. Skillnaden mellan genomsnittet under

Figur 3. Genomsnittlig skattebetalning före och efter arvsskattens avskaffande.



Anm.: Vertikal linje markerar datumet för skattens avskaffande.
Källa: Egna beräkningar.

2003 och 2004 i en decil tolkas som underrapporteringen i decilen under 2003. Med andra ord antas att det belopp som i genomsnitt rapporterades i en decil efter skattens borttagande är det värde som hade rapporterats i genomsnitt i den decilen om det inte hade funnits någon skatt 2003.²²

Figur 4 visar jämförelsen. Det framgår att de minsta 10 till 90 procenten av kvarlåtenskaperna underrapporteras, men inte mer än genomsnittet för alla kvarlåtenskaper. I den högsta procenten och den högsta promillen av fördelningen är däremot underrapporteringen större, cirka 30 procent, men eftersom dessa grupper innehåller få observationer är estimatet inte lika precist skattat som för övriga grupper. Sammantaget tyder det på att underrapportering sker med avseende på beskattningsbara arv och kvarlåtenskaper av alla storlekar – även små – men att de stora underrapporteras mest.

22. Detta motsvarar det antagande som gjordes när den genomsnittliga underrapporteringen i hela befolkningen mättes. Men här är antagandet starkare då hela året används och inte bara de som dog och ärvde precis före och efter reformen. Om samma figur görs, men med färre individer som dör närmare reformen, kvarstår emellertid samma mönster, men skattningarna blir mindre precisa. Det ger stöd för antagandet.

En naturlig följdfråga är hur detta rapporteringsmönster påverkar skattens progressivitet, det vill säga hur stor andel i procent av stora och små kvarlåtenskaper som betalas i skatt. Som nämnts var den svenska arvsskatten progressiv. Skattesatsen varierade med arvets storlek och låg mellan 0 och 30 procent. Man ska därför förvänta sig att skattebetalningen som andel av en stor kvarlåtenskap är större än skattebetalningen som andel av en liten kvarlåtenskap, allt annat lika.

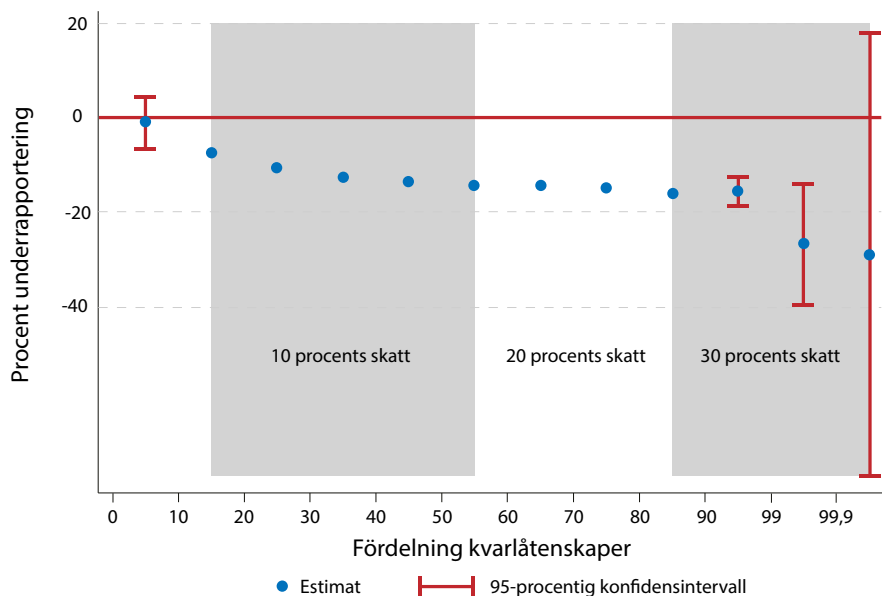
För att se hur underrapporteringen påverkade progressiviteten räknar jag först ut hur stor skattebetalningen var i relation till kvarlåtenskapen i varje decil och toppgrupp före skatteborttagandet. Det representeras av den blå linjen med kryss i figur 5. Jag räknar sedan ut hur stor skattebetalningen skulle ha varit om arvtagarna i varje decil inte hade underrapporterat i den utsträckning som redovisas i figur 4. Även denna betalning jämförs med kvarlåtenskapens storlek och visas genom den röda linjen med cirklar i figur 5. Den skattesats som gäller för arv i olika deciler visas med den grå skuggningen.²³ Mellanrummet mellan linjerna kan

23. Under förutsättning att makan/maken ärver hela kvarlåtenskapen.

De stora kvarlåtenskaperna underrapporteras mest.

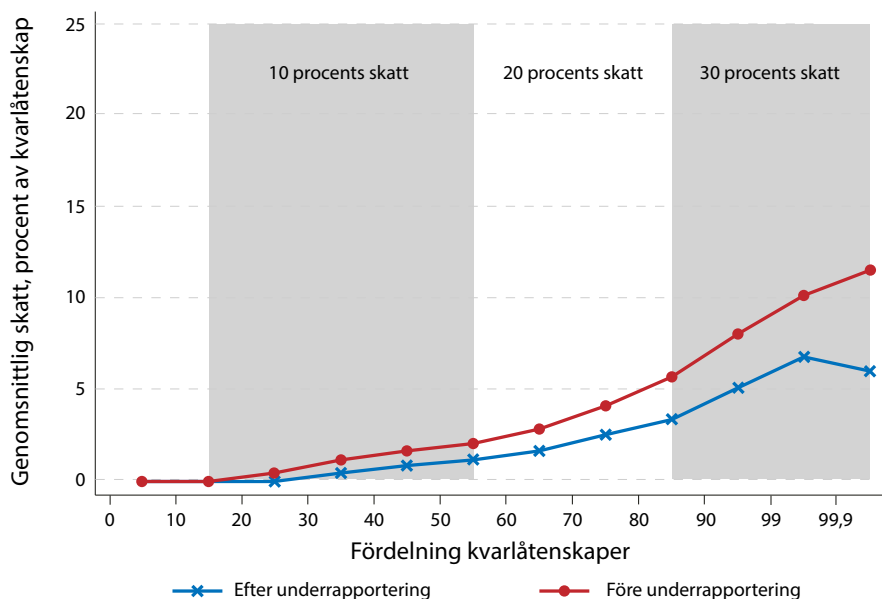


Figur 4. Underrapportering i relation till kvarlåtenskapens storlek.



Anm.: Konfidensintervall för kvarlåtenskaper i den andra till nionde decilen är för små för att synas i bilden.
Källa: Egna beräkningar.

Figur 5. Utebliven skatteinbetalning i relation till kvarlåtenskapens storlek.



Källa: Egna beräkningar.

Skillnaden mellan den skatt som faktiskt betalades och den som skulle ha betalats vid korrekt rapportering växer med kvarlåtenskapens storlek.

tolkas som skillnaden mellan den skatt som faktiskt betalades och den som skulle ha betalats om arven hade varit korrekt rapporterade.

Figuren visar att skillnaden är liten för de mindre kvarlåtenskaperna, men att den växer med kvarlåtenskapens storlek. Störst är skillnaden i den högsta promillen av kvarlåtenskapsfördelningen. I den gruppen är skat-

tebetalningarna till och med mindre i relation till kvarlåtenskapen än i den näst högsta gruppen i fördelningen. Det skulle tyda på att skattesatsen för de största arven är regressiv snarare än progressiv, alltså att skatten utgör en minskande andel av kvarlåtenskapens storlek. Här bör dock påpekas att uträkningen bygger på ett oprecist skattat estimat av underrapportering-

en i den högsta gruppen, och att det därför är svårt att dra några definitiva slutsatser.

Vad innebär resultaten för möjligheterna till arvsbeskattning?

Resultaten visar att arvtagare underrapporterade storleken på de mottagna arven, vilket hade betydande effekter på statens intäkter från skatten. De visar också att underrapportering var vanligt om än inte helt jämnt fördelat i befolkningen; arv av alla storlekar underrapporterades, men de stora arven underrapporterades mer. Resultaten pekar därmed på ett antal problem vid beskattning av arv som i viss mån undergräver viktiga argument för arvsskatten.

För det första visar resultaten på svårigheter när arvsskatten ska drivas in. Som framgått minskade intäkterna betydligt på grund av underrapporteringen. Det kan jämföras med bortfallet i skatteintäkter på grund av underrapportering av inkomst av tjänst bland vanliga löntagare, som är nära noll procent.²⁴ Den omfattande underrapporteringen beror troligtvis på att en stor del av värdet på arv är självrapporterat. På det sättet är arv svårare att beskatta än inkomst av tjänst, där en tredje part, arbetsgivaren, är skyldig att lämna kontrolluppgifter till Skatteverket.²⁵ I detta avseende har förutsättningarna för att driva in en arvsskatt i viss mån förändrats sedan den togs bort. I och med att förmögenhetsskatten avskaffades 2007, rapporteras kontrolluppgifter för många tillgångar inte längre in till Skatteverket, som därför har mindre information om personers förmögenhet. Arv kan av den anledningen ha blivit ännu svårare att beskatta.

Men möjligheterna har inte bara försämrats. Ett ökat internationellt informationsutbyte kan ha minskat möjligheterna att gömma förmögenhet utomlands.²⁶ Det bör i sin tur försvåra underrapporteringen av stora arv, då det kan antas att det framför allt är stora förmögenheter som göms på detta sätt. Samtidigt

ska man komma ihåg att många förmögenheter som fördes ut ur landet inte gömdes – de andanhölls från beskattning på laglig väg genom dubbelbeskattningsavtal.

För det andra pekar den omfattande underrapporteringen på att skatten hade låg legitimitet. Att beteendet var vanligt kan tolkas som att skatten var impopulär eller ansågs oskälig. Det är också i linje med debatten före arvsskattens borttagande och de undersökningar som gjordes i SNS Konjunkturrådsrapport 2018.²⁷ Att skatten har låg legitimitet är problematiskt. Inte bara för att det kan göra det mer socialt accepterat att fuska med just arvsskatten, utan också för att det kan undergräva förtroendet för skattesystemet i stort.

För det tredje försvagar resultaten ytterligare ett viktigt argument för arvsskatten: dess förmåga till omfördelning. Då de som ärver stora belopp kan undvika mer skatt än de som ärver små belopp uppstår en orättvisa och skattens möjlighet att ge människor likvärdiga livsmöjligheter undergrävs.

Men resultaten innebär inte ett entydigt underkännande av möjligheterna till en arvsskatt. Den underrapportering jag finner och de effekter den har på skattesystemet beror delvis på hur skatten var utformad. Till exempel skulle en arvsskatt med höga grundavdrag, så att små och medelstora arv undantas från beskattning, inte nödvändigtvis ha samma effekter. Det är möjligt att en sådan utformning skulle göra skatten lättare att driva in i och med att stora förmögenheter i Sverige till största delen består av finansiella tillgångar,²⁸ vilka generellt är enklare att observera genom tredjepartsrapportering. En sådan utformning skulle kunna ha ytterligare fördelar. Eftersom den inte beskattar små arv, som i huvudsak går till och är viktiga för arvtagare i den lägre delen av förmögenhetsfördelningen, skulle den kunna motverka ojämlikhet på ett sätt som den tidigare skatten inte gjorde.²⁹ Dessutom skulle den undvika många av den tidigare skattens legitimitetsproblem. Med andra ord skulle en sådan skatt kunna

Resultaten pekar på problem vid beskattning av arv:

Svårigheter att driva in skatten.

Låg legitimitet gör beskattning problematisk.

Skattens förmåga till omfördelning är försvagad.

En arvsskatt med höga grundavdrag skulle kunna undvika flera av problemen.

24. Skatteverket (2014).

25. Kleven m.fl. (2011), som studerar danska data, visar att hur skatten rapporteras är en viktig faktor för skatters efterlevnad.

26. Se till exempel Waldenström, Bastani och Hansson (2018).

27. Waldenström, Bastani och Hansson (2018).

28. Bach, Calvet och Sodini (2015).

29. Elinder, Erixson och Waldenström (2018).



undvika flera av de problem som den här studien pekar på.

Samtidigt måste en sådan skatts möjliga negativa effekter utredas. Det är till exempel troligt att de svårigheter vid generationsskiften av företag som tidigare beskrivits skulle bestå. Det skulle i sin tur kunna leda till minskade investeringar eller till att kapital flyttas utomlands, vilket man bör ta hänsyn till i en tid då kapital är rörligt och kan flyttas från ett land till ett annat. För att avgöra om en arvsskatt vore önskvärd krävs med andra ord mer kunskap om hur beskattning av arv påverkar arbetsutbud, sparande och människors drivkrafter för företagande och entreprenörskap i en global värld.

Referenser

- Bach, L., L. E. Calvet och P. Sodini (2015). "Rich pickings? Risk, return, and skill in the portfolios of the wealthy". HEC Research Paper nr 1126. Paris.
- Boserup S. H., W. Kopczuk och C. T. Kreiner (2016). "The role of bequest in shaping wealth inequality: Evidence from Danish wealth records". *American Economic Review*, 106(5): 656–661.
- Drometer, M., M. Frank, M. Hofbauer Pérez, C. Rhode, S. Schworm och T. Stitteneder (2018). "Wealth and inheritance taxation: An overview and country comparison". *Ifo Dice Report*, 16(2): 45–53.
- Elinder M., O. Erixson och H. Ohlsson (2012). "The impact of inheritance on heirs' labor and capital income". *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 69(1): 1–37.
- Elinder, M., O. Erixson, S. Escobar och H. Ohlsson (2014). "Estates, bequests and inheritance in Sweden: A look into the Belinda databases". Working paper 2014/14. Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Elinder, M., O. Erixson och D. Waldenström (2018). "Inheritance and wealth inequality: Evidence from population registers". *Journal of Public Economics*, 165: 17–30.
- Erixson, O. och S. Escobar (2018). "Inheritance tax planning at the end of life". Working paper 2018/5. Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Escobar, S. (2017). "Inheritance tax planning: Spousal bequests and under-reporting of inheritances in Sweden". Kapitel 1 i "Essays on inheritance, small business and energy consumption". *Economic studies* 168. Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Escobar, S., H. Ohlsson och H. Selin (2019). "Taxes, frictions and asset shifting: When Swedes disinherited themselves". Working paper 2019:6. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Henrekson, M. och D. Waldenström (2016). "Inheritance taxation in Sweden, 1885–2004: The role of ideology, family firms, and tax avoidance". *Economic History Review*, 69(4): 1228–1254.
- Kleven, H. J., M. B. Knudsen, C. T. Kreiner, S. Pedersen och E. Saez (2011). "Unwilling or unable to cheat? Evidence from a tax audit experiment in Denmark". *Econometrica*, 79(3): 651–692.
- OECD (2018). *Revenue Statistics 1965–2017*. Paris: OECD.
- Ohlsson, H., J. Roine och D. Waldenström (2019). "Inherited wealth over the path of development: Sweden, 1810–2016". *Journal of the European Economic Association*. Kommande.
- Skatteverket (2014). "Skattefelets utveckling i Sverige 2007–2012". Rapport. SOU 2004:66. *Egendomsskatter – Reform av arvs- och gåvoskatter*. Stockholm: Fritzes.
- Waldenström, D., S. Bastani och Å. Hansson (2018). *Kapitalbeskattningens förutsättningar*. Stockholm: SNS Förlag.